

**МІНІСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
«ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ
ВИХОВНОЇ РОБОТИ»**

Студентки 2 курсу МАПП групи
Освітньої програми: Початкова освіта
Психологія
Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти бакалавра
Сподарук Вікторія
керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Олійник Наталія Анатоліївна

Розширена шкала	_____	
Кількість балів:	_____	Оцінка: ECTS _____
Голова комісії	_____	_____
	(підпис)	(ініціали, прізвище)
Члени комісії	_____	_____
	(підпис)	(ініціали, прізвище)
	_____	_____
	(підпис)	(ініціали, прізвище)
	_____	_____
	(підпис)	(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
....	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ.....	
1.1. Проблема морально-ціннісних орієнтацій особистості в історико-дискурсивному контекст.....	
1.2. Специфіка формування морально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.....	3
1.3. Позакласна робота як засіб формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів.....	8
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ.....	1
2.1. Діагностика сформованості морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у позакласній виховній роботі сучасних закладів початкової освіти.....	1
2.2. <u>Педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи.....</u>	7
2.3. Форми, методи та засоби позакласної роботи з метою формування морально-ціннісних орієнтацій учнів молодшого шкільного віку.....	6
2.4. Динаміка сформованості морально-ціннісних орієнтацій учнів під час позакласної роботи	0
ВИСНОВОК.....	6
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	9
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні процеси реформування національної системи освіти, зокрема і початкової у контексті запровадження у практику Концепції «Нова українська школа», детермінують зміни самої парадигми освіти і виховання учнів у вільний від навчання в закладах початкової освіти час. У контексті останнього актуалізація проблем формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи як провідної ідеї і як результату організації освітнього процесу у цих закладах освіти, вимагає пошуку та розробки ефективного виховного змісту і методики формування досліджуваного феномену.

Державну політику у сфері духовно-морального, гуманістичного і національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді окреслено у ряді нормативно-правових документів, зокрема у Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Законі України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Указі Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання», «Нова українська школа» у поступі до цінностей», Державному стандарті початкової загальної освіти (проект), Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, «Національній програмі патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства», «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України», «Концепції позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи», «Концепції позашкільної освіти і виховання», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді», «Концепції Нової української школи». У змісті цих важливих документів зазначається, що в сучасній соціокультурній ситуації головною домінантою виховання визначається формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Актуальними в контексті проблеми нашого дослідження є наукові праці і здійснені дослідження дитини як суб'єкта активної життєдіяльності на всіх етапах її онтогенезу в соціокультурному чи освітньому середовищі та психолого-педагогічних механізмів формування її провідних особистісних якостей, ставлень чи орієнтацій К. Абульханової-Славської, Г. Балла, Н. Бібік В. Лозової, Г. Пустовіта, О. Савченко, О. Сухомлинської та інших.

Дослідженню проблем морального виховання зростаючої особистості, формування її ціннісної сфери, таких новоутворень у структурі її свідомості, якими є ціннісні орієнтації, присвячено наукові праці М. Боришевського, С. Максименко, В. Сухомлинського, К. Чорної та ін.

Характеристиці теоретико-методичних основ побудови освітніх систем у закладах освіти різних рівнів, дидактичних основ організації освіти і виховання учнів, застосування інтерактивних форм і методик, й особливо, організації їхньої дозвілльєвої позакласної та позашкільної освітньо-виховної роботи, зокрема й в умовах Нової української школи, присвячено наукові праці Ю. Бабанського, Н. Бібік, В. Вербицького, І. Кравченко, В. Мачуського, О. Савченко, О. Сухомлинської, Т. Сущенко, Н. Шагай та інших.

Актуальність проблеми зумовили вибір теми дослідження – **«Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи».**

Мета дослідження – обґрунтувати педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної роботи.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

1. Висвітлити проблему формування морально-ціннісних орієнтацій в історико-дискурсивному контексті.
2. Розкрити особливості прояву та формування морально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів.
3. Проаналізувати стан сформованості морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної роботи.

4. Обґрунтувати педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної роботи. у процесі позакласної виховної роботи.

Об'єкт дослідження – формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної роботи.

Досягнення поставленої мети, вирішення завдань, визначених у змісті дослідження та достовірності здобутих результатів у ході виконання експериментальної роботи зумовили вибір **методів дослідження:**

теоретичні – аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури та результатів здійснених досліджень за дотичною тематикою з метою формулювання теоретичних засад і уточнення сутності апарату дослідження; вивчення, узагальнення передового виховного досвіду закладів початкової освіти, що забезпечило умови для визначення ефективного морально орієнтованого змісту гурткових чи клубних занять, форм, методів і засобів формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи.

емпіричні – спостереження (пряме і опосередковане), бесіди (індивідуальні та групові), контент-аналіз сценаріїв та виховних заходів, у яких використано розроблений освітньо-виховний зміст, діагностичне анкетування молодших школярів, дискусія, діалог, тестові опитування.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2023-2024 рр. на базі Кашперівського ліцею Тетіївської міської ради Білоцерківського району Київської області. В експерименті брали участь 88 учень 1-4 класів.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження оприлюднені на науково-практичних конференціях: XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки». (29 березня 2024 р Київ), I Всеукраїнської

студентської науково-практичної конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти». (18 квітня 2024 р. Вінниця),

Результати дослідження висвітлені у таких публікаціях:

1. Сподарук Вікторія. Моральне виховання дітей молодшого шкільного віку. матер. конф. XI Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки». Київ. 29 березня 2024 р.

2. Сподарук Вікторія. Особливості організації позакласної роботи в початковій школі. зб. матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти». 18 квітня 2024 р. Вінниця, 2024. С. 435-436.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних 81 джерело, 5 додатків. Загальний обсяг роботи –.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота присвячена розкриттю проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної роботи. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Аналіз наукових джерел функціонування та становлення як вітчизняних так і зарубіжних філософських, психологічних, культурологічних, педагогічних поглядів на зміст питання морального виховання особистості, вироблення у неї відповідних моральних норм та цінностей відбувся через характеристику цих процесів у наступних площинах: історичний аналіз питання формування моральності людини, її ціннісної сфери та орієнтацій у межах педагогічної науки та практики; розкриття нормативно-правової, соціальної, психолого-педагогічної компоненти процесу формування морально-ціннісних орієнтацій особистості у межах сучасних досліджень.

2. Розкрито етимологію та дано характеристику базовим поняттям дослідження: цінність, ціннісні орієнтації, морально-ціннісні орієнтації учнів, позакласна робота, формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів під час позакласної роботи. Ключову дефініцію інтерпретовано нами як логічно побудований, цілісний процес, де успішно комунікують усі учасники освітньої діяльності (вчитель, учні, батьки), в якому відбувається формування ряду особистісних моральних утворень (моральний досвід, моральні почуття, усвідомлення моральних норм та правил, вироблення системи власних моральних цінностей, ціннісних орієнтацій, вміння до співробітництва) та їх перетворення у моральні вчинки, поведінку та моральну діяльність учнів у процесі позакласної роботи.

3. Результати констатувального експерименту дозволили визначити та дати змістовну характеристику основних компонентів (інтелектуальний, мотиваційний, діяльнісний), критеріїв з відповідними показниками (когнітивний: сформованість системних морально орієнтованих знань,

відповідно вироблених умінь і навичок, усвідомлення їх значущості у здійсненні власних вчинків, дій; правдивість, бажання прийти на допомогу; *оцінно-рефлексивний*: переважання первинних моральних якостей :задоволення від здобутих результатів участі в різних формах позакласної виховної роботи, навчанні в гуртку, участі у масових формах організації дозвілля морального спрямування, суспільно корисній соціально значущій роботі; удосконалення умінь і навичок адекватної самооцінки їх результатів; *поведінково-діяльнісний* : застосування здобутих морально орієнтованих знань і сформованих умінь та навичок у процесі власної участі в індивідуальних і колективних морально орієнтованих заходах, соціально значущій суспільно корисній і добричинній діяльності у межах позакласної роботи) та рівнів (низький, середній та достатній) сформованості морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів.

Визначені показники дозволили з'ясувати стан сформованості морально-ціннісних орієнтацій учнів у позакласній роботі. Кількісне ранжування респондентів експерименту за рівнями сформованості визначених критеріїв з показниками дало змогу узагальнити і зробити висновок про переважання середнього та низького рівнів сформованості досліджуваного явища та , відповідно, про недостатній рівень організації позакласної роботи у педагогічній діяльності школи.

4. Визначено домінуючі ознаки найбільш успішних форм налагодження позакласної роботи у школі, зорієнтованої на формування моральноціннісних орієнтацій, а саме: традиційні, колективні, інтерактивні; методи: мотиваційно-виховні, комунікативно-пізнавальні, активні (практикозорієнтовані); засоби: суспільна праця, пізнавальна діяльність, колективні справи тощо. Обґрунтовано педагогічних умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної роботи: *урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; створення позитивного виховного середовища початкової школи; реалізація виховних впливів на когнітивному, емоційному,*

поведінковому рівнях; поетапне, системне та цілеспрямоване впровадження засобів позакласної роботи, спрямованих на формування ціннісних орієнтацій молодших школярів. Окремо взята кожна умова самостійно не зможе забезпечити процес формування ціннісних орієнтацій; лише їх комплексний характер гарантує ефективність цього процесу.

5. Під час констатувального етапу дослідження було встановлено, що рівень сформованості морально-ціннісних орієнтацій в учнів експериментального класу переважно середній та низький. Морально-ціннісні орієнтації в учнів обох класів сформовані не достатньо. Однак у ході впровадження ефективних форм та методів організації позакласної роботи, домінуючими стали достатній (різниця між ЕГ і КГ склала 8,8%) і частково середній рівень (різниця між ЕГ і КГ склала майже 13,8%) й суттєво зменшилася в ЕГ порівняно з КГ на 22,6% кількість тих, для кого характерним є низький рівень. Доведено, що засоби позакласної роботи є ефективними у формуванні морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів. Результати дослідження свідчать, що розроблені педагогічні умови та випробувана на їх основі експериментальна програма забезпечили ефективне формування морально-ціннісних орієнтацій у здобувачів початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базильчук, Л. В. Організація позакласної роботи в загальноосвітній школі як педагогічна проблема. Методи і засоби забезпечення інноваційності едукативного процесу в закладах освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Черкаси, 24–25 квіт. 2008 р.). Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. С. 4–5.
2. Балл, Г. О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності. Педагогіка та психологія. 1994. № 2. С. 3–11.
3. Безкоровайна, О. В. Особистісне самоствердження учня – актуальна проблема сучасного виховання. Світ виховання, 2007. № 4 (23). С. 6–10.
4. Безкоровайна, О. В. Технології виховання культури особистісного самоствердження: метод. посіб. Рівне: РДГУ, 2008. 118 с.
5. Бельська, Л. Л. Моральне виховання молодших школярів засобами українського фольклору у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. Рівне, 2012. 20 с.
6. Бех, І. Д. Виховання особистості: навч.-метод. посіб. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
7. Бех, І. Д. Вчинок у морально-духовному розвитку особистості. Початкова школа, 2006. № 3. С. 1–4.
8. Бех, І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. Педагогіка і психологія, 1997. № 1 (14). С. 124–129.
9. Бех, І. Д. Духовно розвинена особистість у психовиховному вимірі. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики, 2017. С. 33–38.
10. Бех, І. Д. Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному осмисленні. Рідна школа, 2008. № 9. С. 16–19
11. Биковська, О. В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи: монографія / Держ. фонд фундам. дослідж. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2008. 335 с.
12. Биковська, О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в

Україні: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 470 с.

13. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко та ін.; НАПН України; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя. Київ: Інформ. системи, 2010. 342с.

14. Бойко, А. М. Методи виховання. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

15. Бондар, В. І. Дидактика: підруч. для студ. пед. вузів. Київ: Либідь, 2005. 263 с.

16. Боришевський, М. Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості. *Педагогіка і психологія*, 2008. № 2. С. 49–57.

17. Булах, І. С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.00 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2004. 35 с.

18. Вербицький, В. В. Реалізація освіти сталого розвитку в позашкільних навчальних закладах України. Освітні та етичні засади збалансованого розвитку. Стан навколишнього середовища. Київ. 2008. № 7. С. 24–27.

19. Виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості в позакласній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: монографія / І. Д. Бех та ін. Харків: Друкарня Мадрид, 2016. 176 с.

20. Вишневецький, О. Система цінностей і стратегія виховання. Рідна школа. 197. № 7/8. С. 3–5.

21. Галузяк, В. М., Довгань Л. І. Моральне виховання у педагогіці США: теорія і практика. Вінниця, 2009. 231 с.

22. Галян, І. Психологічні особливості діагностики мотиваційно-ціннісної сфери особистості. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ: ГНОЗІС, 2007. Т. IX, ч. 5. С. 230–237.

23. Головська, І. В. Моральне виховання молодших школярів у процесі

взаємодії загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів і сім'ї: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Вінниц. держ. пед. у-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2012. 262 с.

24. Гончаренко, С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 522 с.

25. Державний стандарт початкової загальної освіти (проект) Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF> (дата звернення 20.01.2024 р.)

26. Драченко, В. В. Виховання морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами творів світової художньої культури: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2008. 20 с.

27. Дубасенюк, О. А. Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід: монографія. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 388 с.

28. Дьяконов, І. В. Соціально-філософський аналіз ціннісних орієнтацій учнівської молоді України: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя, 2008. 21 с.

29. Енциклопедія позашкільної освіти / голов. ред. Г. П. Пустовіт. Рівне: Зень, 2017. 525 с

30. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (дата звернення: 10.02.2024).

31. Канішевська Л. В. Теоретико-методичні основи виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2011. 38 с.

32. Карпенчук, С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ: Вища шк., 2005. 343 с.

33. Кобзаренко, Л. А. Виховання морально-ціннісних орієнтацій

студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2016. 23 с.

34. Комарівська Н.О., Колеснік К.А., Імбер В.І., Казьмірчук Н.С. Підготовка вчителя початкових класів до морального виховання молодших школярів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс». 2023. Вип. 69. С.87-95. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/193/190>

35. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи / С. У. Гончаренко та ін. Рідна школа. 1991. № 6. С. 48–55.

36. Концепція позашкільної освіти. Інформаційний збірник Міносвіти України. 1997. № 7. С. 22–32.

37. Кравченко, І. В. Формування у підлітків моральних вчинків у позакласній роботі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Київ, 2004. 249 с.

38. Кремень, В. Г. Освіта як найважливіша умова розвитку людського капіталу. Філософія педагогічної майстерності / редкол. Н. Г. Ничкало та ін. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. С. 6–13.

39. Лавроненко, О. М. Виховання в учнів початкових класів гуманістичних цінностей у позаурочній діяльності: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2008. 22 с.

40. Лисенко, О. М. Виховання гуманістично спрямованої особистості підлітка у позаурочний час: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2008. 22 с.

41. Лузан, П. Г., Сопівник, І. В., Виговська, С. В. (2016). Методологія та організація науково-педагогічних досліджень: підручник. Київ: ЦП «Компринт», 2016. 491 с.

42. Максименко, С. Д. Розвиток особистості: проблема психологічних механізмів. Педагогічна і психологічна науки в Україні: у 5 т. Київ: Пед.

думка,. Т. 3: Психологія, вікова фізіологія та дефектологія. 2007. С. 11–20.

43. Матвієнко, О. В. Моральне виховання молодших школярів у позаурочній та позашкільній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1999. 30 с.

44. Навозняк, Л. Л. Діагностика сформованості духовно-моральних переконань в учнів початкових класів. Нова педагогічна думка. 2007. № 82 (2). С. 46–55.

45. Навозняк, Л. Л. Проблема духовно-морального виховання особистості у спадщині В. Сухомлинського. Наукові записки. Кіровоград, 2008. № 78 (2). С. 153–157.

46. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті: затв. указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. Освіта. 2002. 24 квіт.–1 трав. С. 2–16.

47. Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства: затв. постановою Кабінетом Міністрів України від 15.09.1999 р. № 1697. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-99-%D0%BF> (дата звернення: 06.02.2019).

48. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 17.05.2024).

49. Олійник Н. А., Трачук Н. М. Праксеологічні аспекти професійної діяльності педагога. Академічні студії. (Серія «Педагогіка»), 2021. Вип. 3, Ч. 1. С. 75-84.

50. Олійник Н.А., Хмельовська М. М. Якість освіти з позиції праксеологічного підходу. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс».2023.

51. Олійник Н.А, Басюк А. Формування толерантності молодших школярів засобами народної творчості. *Перспективи та інновації науки*» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), 2023. Вип. 9(27) С. 326-336.

51. Осипчук, О. П. Моральне виховання як важлива складова становлення особистості молодших школярів. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 3 (87). С. 88–90.

52. Осипчук, О. П. (Поліщук О. П.) Педагогічні умови формування моральної поведінки у молодших школярів. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, 2017. Вип. 17 (60). С. 272–275.

53. Островська, К. О. Взаємозв'язок образу «Я», самооцінки і ціннісних орієнтацій молодших школярів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психол. ім. Г. С. Костюка. Київ, 2003. 20 с.

54. Павелків, Р. В. Молодший школяр у моральному вимірі міжособистісних відносин. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр. Рівне: РДГУ, Вип. 2003. 26. С. 6–10.

55. Павелків, Р. В. Особливості дослідження когнітивних аспектів у розвитку моральної свідомості молодших школярів. *Наукові записки. Психологія і педагогіка*. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», Темат. вип.: Сучасні дослідження когнітивної психології, 2009. вип. 12. С. 50–61.

56. Павелків, Р. В. Особливості проявів моральних почуттів у молодшому шкільному віці. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. пр. Київ, 2003. Т. V., ч. 1. С. 40–46.

57. Позашкільна освіта в Україні: навч. посіб. / О. В. Биковська та ін.; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т педагогіки АПН України; ред. О. В. Биковська. Київ: ІВЦ АЛКОН, 2006. 224 с.

58. Поліщук, О. П. Виховання в учнів початкових класів моральних

цінностей у процесі позакласної роботи. Молодий вчений. Херсон: Молодий вчений, 2018. Вип. 41 (56.1). С. 60–64.

59. Поліщук, О. П. Методика та педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету / редкол.: С. В. Совгіра, І. І. Демченко, О. Д. Балдинюк та ін.; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань: Візаві, 2019. Вип. 4. С. 127-134.

60. Поліщук, О. П. Моральне виховання молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. Науковий часопис: зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Бондар, О. В. Биковська, В. В. Борисов та ін.; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 65. С. 69–73.

61. Поліщук, О. П. Формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи: провідні домінанти процесу. Наукові записки: зб. наук. пр. / редкол.: А. М. Коломієць, В. І. Шахов, О. В. Акімова та ін.; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця: Вид-во ТОВ «Твори», Вип. 60. С. 33–38.

62. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: наказ М-ва освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/ (дата звернення: 13.02.2024).

63. Психологія особистості: словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.

64. Пустовіт, Г. П. Педагогічна складова дозвілєвої діяльності дитини у позашкільних навчальних закладах: соціокультурні виклики. Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. / упоряд. О. Б. Петренко; редкол.: О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2016. Вип. 3. С. 15–27.

65. Пустовіт, Г. П. Позашкільна освіта і виховання: теоретико-дидактичний аспект: монографія: у 2 кн. Миколаїв: МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2010. Кн. 1. 379 с.

66. Ціннісні орієнтири навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах: метод. посіб. / А. Е. Бойко та ін.; за ред. В. В. Мачуського. Київ: ТОВ «Артимедіапрінт», 2017. 272 с.

67. Савченко, О. Я. Виховний потенціал початкової школи: посіб. для вчит. і метод. почат. навч. 2-ге вид., допов., перероб. Київ: Богданова А. М., 2009. 226 с.

68. Слесик, К. М. Формування умінь спілкування молодших школярів у позакласній навчально-виховній роботі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Харків, 2002. 256 с.

69. Слесик, К. М. Формування умінь спілкування молодших школярів у позакласній навчально-виховній роботі: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.09 / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Харків, 2003. 23 с.

70. Сухомлинська, О. В. В. О. Сухомлинський і моральне виховання: трансформація педагогічних цінностей. Рідна школа. 2010. № 3. С. 3–7.

71. Сухомлинська, О. В. Духовно-моральне виховання дітей та молоді в координатах педагогічної науки і практики. Духовність особистості і сучасні стратегії виховання: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–7 лют. 2006 р.). Київ, 2006. С. 30–38.

72. Титунь, О. Л. Підготовка майбутніх учителів до позакласної виховної роботи з молодшими школярами: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2013. 23 с.

73. Ткачук, Т. Л. Психологічні тенденції розвитку моральних цінностей у підлітковому віці: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 22 с.

74. Указ Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання» № 286/18.05.2019

<https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025> (дата звернення 20.05.2024).

75. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

76. Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах: монографія / за ред. В. В. Мачуського. Київ: Вид-во «Сталь», 2017. 220 с.

77. Чепіга (Зеленкевич) Я. Ф. Національне виховання. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.): хрестоматія / упоряд.: Л. Д. Березівська та ін. Київ: Наук. світ, 2003. С. 191–208.

78. Чорна К. І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста: навч.-метод. посіб. Київ: ТОВ «ХІМ», 2004. 96 с.

79. Шагай, Н. М. Педагогічні умови морального виховання учнів початкових класів у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2007. 25 с.

80. Штихалюк, О. П. Формування моральних ставлень молодших школярів у навчально-виховному процесі школи та сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 19 с.

81. Kolesnik K., Oliinyk N., Komarivska N., Kazmirchuk N., Imbek V. Future-Teacher Soft Skills Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 2023. Vol. 22, № 2, pp. 413-431

82. Koval, T., Oliinyk, N., Kryvosheya, T., Khilya, A. Application of Gamification in Higher Education: Training of Early Childhood and Primary Education Teachers in Ukraine *Vide. Tehnologija. Resursi - Environment, Technology, Resources*, 2024. 2, pp. 183-187